

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту постанови Кабінету Міністрів України
«Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги
суб'єктам господарювання, що надається для розв'язання соціальних та
економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних
широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти
України»

1. Мета

Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання, що надається для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України» (далі – проект Постанови) розроблено з метою імплементації відповідних положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода), створення правових механізмів реалізації положень Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (далі – Закон) та забезпечення нормативно-правової бази під час здійснення оцінки допустимості державної допомоги, що надається для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Згідно із частиною першою статті 267 Угоди для виконання зобов'язань, зазначених у статтях 262 – 266 цієї Угоди, Україна, зокрема, протягом трьох років із дати набрання чинності цією Угодою має прийняти національне законодавство про державну допомогу.

Відповідно до статті 264 Угоди Сторони домовились, що вони застосовуватимуть положення цієї Угоди з використанням як джерела тлумачення критеріїв, що впливають із застосування статей 106, 107 та 93 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС), зокрема відповідну судову практику Суду Європейського Союзу, а також відповідне вторинне законодавство, рамкові положення, керівні принципи та інші чинні адміністративні акти Союзу.

Пунктом 3 «б» статті 262 Угоди встановлено, що може вважатися сумісною із належним виконанням цієї Угоди допомога для сприяння виконанню важливого проекту задля спільного європейського інтересу або для виправлення значних порушень нормальної роботи в економіці України чи однієї з держав-членів Європейського Союзу.

Згідно зі статтею 107 (3) (b) ДФЄС сумісною з внутрішнім ринком можна вважати допомогу, що сприяє здійсненню важливого проєкту спільного європейського інтересу або усуває суттєву шкоду функціонуванню економіки держави-члена.

Так, відповідно до статті 107 (3) (b) ТФЕУ Комісія може оголосити сумісною з внутрішнім ринком допомогу «для усунення серйозних порушень в економіці держави-члена». У цьому контексті суди Союзу постановили, що порушення мають вплинути на економіку відповідної держави-члена в цілому або на її важливу частину, а не лише на економіку одного з її регіонів чи частини її території. Це, крім того, відповідає необхідності суворого тлумачення будь-якого виняткового положення, такого як стаття 107 (3) (b) ДФЄС.

Європейська комісія вважає, що агресія проти України з боку росії та її прямі й непрямі наслідки, включаючи санкції та контрзаходи, вжиті росією, створили значну економічну невизначеність, порушили торговельні потоки та ланцюги поставок і призвели до надзвичайно різкого підвищення цін, особливо на природний газ та електроенергію, а також на інші численні ресурси, сировину та товари. Ці наслідки разом спричинили серйозні порушення економіки в усіх державах-членах.

Крім того, зростання цін на енергоносії впливає практично на всі види економічної діяльності в усіх державах-членах. Відповідно Комісія вважає, що широкий спектр економічних секторів у всіх державах-членах постраждали від серйозних економічних потрясінь.

На цій основі Комісія відповідно до статей 107 (3) (b) та 107 (3) (c) встановила критерії для оцінки заходів державної допомоги, які держави-члени можуть вжити для усунення цього серйозного порушення економіки в усіх державах-членах.

Так, 23 березня 2022 року Європейська комісія прийняла Тимчасові антикризові рамки, щоб дозволити державам-членам підтримати економіку в контексті вторгнення росії в Україну.

На сьогодні Тимчасові кризові рамки дозволяють державам-членам пом'якшити економічні наслідки агресії росії проти України та передбачають можливість для держав-членів:

- надати обмежену державну допомогу компаніям, які постраждали від поточної кризи;
- забезпечити наявність достатньої ліквідності для підприємств;
- компенсувати компаніям додаткові витрати, понесені через надзвичайно високі ціни на газ та електроенергію;
- стимулювати додаткове скорочення споживання електроенергії;
- стимулювати прискорення розгортання відновлюваної енергії, накопичення відновлюваного тепла, що має значення для REPowerEU та декарбонізації процесів промислового виробництва.

Крім того, держави-члени можуть надавати допомогу для прискорення

інвестицій у ключові сектори для переходу до економіки чистого нуля.

Відповідно до статті 8 Закону до повноважень Уповноваженого органу з питань державної допомоги, яким є Антимонопольний комітет України (далі – Уповноважений орган, Комітет), належить, зокрема, визначення належності до державної допомоги заходів із підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, оцінювання допустимості державної допомоги для конкуренції, прийняття рішень, передбачених цим Законом.

Згідно із частиною другою статті 6 Закону Кабінет Міністрів України визначає критерії оцінки допустимості окремих категорій державної допомоги, що надається для цілей, передбачених частиною першою цієї статті, зокрема, щодо виконання загальнодержавних програм розвитку або розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру.

Наразі відповідно до частини другої статті 6 Закону Кабінет Міністрів України затвердив низку критеріїв оцінки допустимості окремих категорій державної допомоги. При цьому зазначені критерії не охоплюють державну допомогу, що надається для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України. Зазначене порушує дотримання принципу правової визначеності під час реалізації повноважень Уповноваженого органу щодо здійснення оцінки допустимості державної допомоги на цілі, передбачені пунктом 3 частини першої статті 6 Закону, та не забезпечує визначення на національному рівні підходів до оцінювання державної допомоги на вказані цілі та, відповідно, унеможлиблює імплементацію відповідних положень Угоди.

Отже, ці критерії застосовуватимуться для проведення оцінки допустимості державної допомоги, що надається суб'єктам господарювання для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України, з урахуванням вимог статті 264 Угоди про асоціацію, та встановлюють умови, за яких така державна допомога є допустимою для конкуренції.

Водночас, з метою захисту національних інтересів, забезпечення економічної самостійності держави, прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави в цілому та у зв'язку з отриманням Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі необхідно здійснити імплементацію національного законодавства про державну допомогу суб'єктам господарювання до законодавства Європейського Союзу.

Враховуючи наведене, прийняття та реалізація положень проєкту Постанови сприятиме пришвидшенню роботи над інтеграцією України до Європейського Союзу.

Водночас у пункті 1 Плану заходів з удосконалення механізму державної допомоги суб'єктам господарювання, затвердженого розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 14.06.2022 № 476-р, щодо нормативно-правового забезпечення проведення моніторингу та здійснення контролю за наданням державної допомоги суб'єктам господарювання зазначено про розроблення та подання, зокрема Комітетом, на розгляд Кабінету Міністрів України проектів постанов Кабінету Міністрів України про критерії оцінки допустимості окремих категорій державної допомоги (строк виконання – грудень 2025 року).

3. Основні положення проєкту акта

Проєктом Постанови пропонується визначити критерії оцінки допустимості державної допомоги, що надається для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України, зокрема:

- мету й форми державної допомоги;
- категорії отримувачів державної допомоги;
- максимальний розмір державної допомоги, яка може надаватися;
- умови та спосіб розрахунку сукупного розміру державної допомоги;
- витрати, що можуть бути відшкодовані отримувачам державної допомоги.

Так, до категорій отримувачів державної допомоги належать суб'єкти господарювання, які зазнали фінансових проблем, пов'язаних із широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України, та потребують підтримки, яка не може бути забезпечена за рахунок власних джерел.

Проєкт Постанови передбачає умови допустимості таких видів державної допомоги, а саме державна допомога:

- 1) з обмеженим обсягом;
- 2) на підтримку ліквідності у формі гарантій;
- 3) на підтримку ліквідності у формі пільгових кредитів;
- 4) на покриття додаткових витрат суб'єктів господарювання у зв'язку із значним зростанням цін на природний газ, електроенергію та теплову енергію;
- 5) інвестиційного характеру для прискорення розгортання відновлюваних джерел енергії та зберігання енергії;
- 6) операційного характеру для прискорення розгортання відновлюваних джерел енергії та зберігання енергії;
- 7) для декарбонізації промислових виробничих процесів шляхом електрифікації та/або використання відновлюваних джерел енергії та водню на основі електричної енергії, а також для заходів з енергоефективності;
- 8) на додаткове зменшення споживання електричної енергії;

- 9) для прискорених інвестицій у секторах, стратегічних для переходу до безвуглецевої економіки.

4. Правові аспекти

Правовими підставами розроблення проекту Постанови є:

- Конституція України;
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони;
- Закон України «Про Антимонопольний комітет України»;
- Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

Зобов'язання щодо затвердження критеріїв допустимості державної допомоги, передбачених Угодою. Так, згідно із частиною першою статті 267 Угоди для виконання зобов'язань, зазначених у статтях 262 – 266 цієї Угоди, Україна, зокрема, має прийняти національне законодавство про державну допомогу.

Пунктом 3 «b» статті 262 Угоди встановлено, що може вважатися сумісною із належним виконанням цієї Угоди допомога для сприяння виконанню важливого проекту задля спільного європейського інтересу або для виправлення значних порушень нормальної роботи в економіці України чи однієї з держав-членів Європейського Союзу.

Відповідно до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, що також передбачено в частині першій статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України».

У пункті 11 статті 116 Конституції України зазначено, що Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

Відповідно до частини другої статті 3 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, частиною першою статті 49 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» передбачено, що Кабінет Міністрів України на основі та на виконання, зокрема, Конституції і законів України видає обов'язкові для виконання акти – постанови й розпорядження.

Отже, Угода є актом законодавства, на виконання якого пропонується прийняти проєкт Постанови, як це передбачено пунктом 13 Правил підготовки проєктів актів Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 № 870.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проєкту Постанови не матиме впливу на надходження та витрати державного чи місцевих бюджетів України, а тому фінансово-економічні розрахунки не наводяться.

6. Позиція заінтересованих сторін

Публічні консультації та обговорення будуть проведені відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (Офіційний вісник України, 2010 р., № 84, ст. 2945).

Проект Постанови не стосується функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, прав осіб з інвалідністю, функціонування й застосування української мови як державної, тому не потребує з'ясування позиції відповідних заінтересованих сторін: уповноважених представників всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування чи відповідних органів місцевого самоврядування, Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю, Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю, всеукраїнських громадських організацій осіб з інвалідністю (їх спілок), Уповноваженого із захисту державної мови.

Реалізація положень проекту Постанови може стосуватися соціально-трудової сфери, тобто потребує позиції відповідних заінтересованих сторін: Спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні, Спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні.

Проект Постанови не стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності, тобто не потребує надсилання на розгляд Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки і технологій.

Проект Постанови потребує погодження Міністерством фінансів України, Міністерством економіки України, Міністерством енергетики України, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів, Міністерством розвитку громад та територій України, Національною комісією, здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України, також буде надіслано Міністерству цифрової трансформації України для проведення цифрової експертизи, Державній регуляторній службі України для отримання позиції та Урядовому офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України для проведення експертизи на відповідність зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим, та праву Європейського Союзу (acquis ЄС).

Проект Постанови буде надіслано Міністерству юстиції України для проведення його правової експертизи.

7. Оцінка відповідності

Проект Постанови містить положення, що стосуються зобов'язань України

у сфері європейської інтеграції, зазначених у статтях 262 – 267 Угоди.

Водночас у проекті Постанови відсутні положення, які:

- стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;
- впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією;
- створюють підстави для дискримінації.

Проект Постанови буде надіслано до Національного агентства з питань запобігання корупції для проведення антикорупційної експертизи.

Громадська антикорупційна, громадська антидискримінаційна та громадська гендерно-правова експертизи проекту Постанови не проводитимуться.

8. Прогноз результатів

Прийняття проекту Постанови дозволить запровадити на національному рівні підходи до оцінювання державної допомоги, що надається для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України, забезпечити імплементацію відповідних положень Угоди та сприятиме дотриманню принципу правової визначеності при реалізації повноважень Комітету під час оцінки допустимості державної допомоги на цілі, передбачені статтею 6 Закону.

Реалізація проекту Постанови не матиме негативного впливу на ринкове середовище, забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави; розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад; ринок праці, рівень зайнятості населення; громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп; екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема, забруднення утвореними відходами; інші суспільні відносини.

Реалізація проекту Постанови матиме позитивний вплив на інтереси заінтересованих сторін.

Інформація у вигляді таблиці за запропонованою формою щодо впливу на інтереси заінтересованих сторін надається в додатку до пояснювальної записки.

Додаток: на 1 арк. в 1 прим.

Голова Комітету

Павло КИРИЛЕНКО

«__»_____ 2024 р.

Додаток
до пояснювальної
записки

Інформація про вплив реалізації проєкту Постанови на інтереси
заінтересованих сторін

Заінтересована сторона	Вплив реалізації акта на заінтересовану сторону	Пояснення очікуваного впливу
Держава	Позитивний	Запровадження на національному рівних підходів до оцінювання допустимості державної допомоги, що надається для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України, забезпечення імплементації відповідних положень Угоди, забезпечення дотримання принципу правової визначеності при реалізації повноважень Комітету під час оцінки допустимості державної допомоги на цілі, передбачені частиною першою статті 6 Закону
Суб'єкти господарювання (отримувачі державної допомоги)	Позитивний	Запровадження чітких та рівних для всіх суб'єктів господарювання підходів до оцінювання допустимості державної допомоги, що надається для розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру, викликаних широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України, сприятиме забезпеченню захисту та розвитку конкуренції на відповідних ринках; підвищенню прозорості та ефективності управління ресурсами держави та місцевими ресурсами